

SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

WYMIAR
LOKALNY I PAŃSTWOWY

REDAKCJA

ARTUR GRUSZCZAK
PIOTR BAJOR

SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

SOCIETAS

seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY

131

SYSTEMY BEZPIECZEŃSTWA

**WYMIAR
LOKALNY I PAŃSTWOWY**

**REDAKCJA
ARTUR GRUSZCZAK
PIOTR BAJOR**

© Copyright by individual authors, 2020

 Artur Gruszczyk, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

 artur.gruszczyk@uj.edu.pl

 Piotr Bajor, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

 piotr.bajor@uj.edu.pl

Recenzent

dr hab. Marcin Lason, prof. Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Redakcja tekstów w języku polskim

Weronika Werewka

Redakcja tekstów w języku angielskim

Dariusz Rossowski

Projekt okładki

Marta Jaszczyk

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 978-83-8138-366-0 (druk)

ISBN 978-83-8138-367-7 (on-line, pdf)

<https://doi.org/10.12797/9788381383677>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:

<https://akademicka.com.pl>

Spis treści

Wstęp	7
DOMINIK SIEKLICKI	
Służba Ochrony Państwa – nowa instytucja w systemie bezpieczeństwa RP.....	11
JACEK WODNICKI	
Transformacja Sił Zbrojnych RP w okresie przynależności do Sojuszu Północnoatlantyckiego	27
GRZEGORZ KASPROWICZ, WOJCIECH M. ZABOŁOTNY, KRZYSZTOF POŹNIAK, AGATA TYBURSKA, JAROSŁAW STRUNIAWSKI	
Commanding a police operation with a Mobile Distribution Point of ICT Infrastructure	43
BARTOSZ A. CZERNICKI	
Polska Policja jako uczestnik międzynarodowej wymiany informacji kryminalnych – analiza wybranych współczesnych rozwiązań i stopnia ich wykorzystania	55
ANDRZEJ DRZEWIECKI	
Edukacja obronna w systemie bezpieczeństwa państwa	71
DOMINIK JURCZAK	
Komunikacja taktyczna jako skuteczne narzędzie do zapewniania bezpieczeństwa członków zbiorowości	81
MAŁGORZATA KOCHAŃSKA	
Monitoring wizyjny a bezpieczeństwo w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych	93
MACIEJ SZCZUROWSKI	
Bezpieczeństwo społeczności lokalnych a mit bezpiecznego państwa jako zjawiska kulturowe	105
MARCIN KOCZAN	
Polityka energetyczna Polski do 2040 roku – przejaw realizmu czy <i>wishful thinking</i> ?	117
RAFAŁ MIERNIK	
Bezpieczeństwo społeczne jako element warunkujący bezpieczeństwo państwa.....	133
MARTYNA OSTROWSKA	
Bezpieczeństwo ruchu drogowego jako przedmiot badań naukowych.....	151

PIOTR BOGDALSKI

Obszary, obiekty i urzędnienia ważne dla bezpieczeństwa państwa – propozycja modyfikacji systemu obowiązkowej ochrony w zakresie podmiotu wykonującego czynności ochronne	163
---	-----

SABINA OLSZYK

Zadania podmiotów cywilnych w zakresie dyplomacji obronnej. Przykład polskich think tanków.....	187
--	-----

PAWEŁ SZMITKOWSKI

Bezpieczeństwo osób z niepełnosprawnościami w kontekście funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego w Polsce	203
---	-----

JAKUB ADAMKIEWICZ, LUIZA TRZCIŃSKA

Organizacje pozarządowe w systemie obronnym Polski	217
--	-----

O autorach.....	235
-----------------	-----

Indeks osobowy	239
----------------------	-----

Małgorzata Kochańska

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

Monitoring wizyjny a bezpieczeństwo w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych

Abstract: In schools and educational institutions, video surveillance was to ensure the safety of the people who were in them. The main purpose was to increase the level and sense of security of the pupils and charges. Video surveillance systems are mainly financed from the state budget or from local government subsidies. In the years 2007-2009, systems were established in 7,882 schools in Poland, and in 2015 there were already approx. 11 000. Have they really improved safety at school and the facility? The studies carried out by the author and NIK do not give a clear answer. One of the criticisms made by the author is the number of accidents involving pupils in these years.

Keywords: CCTV, school, educational institution, crime, criminal act

Bezpieczeństwo w środowisku szkolnym to m.in. sytuacja bez ryzyka utraty życia i zdrowia przez przebywające tam osoby. To właśnie szkoła i placówka szkolno-wychowawcza powinny stać na straży bezpieczeństwa nauki i pobytu dzieci i młodzieży. Kryteriami oceny poziomu bezpieczeństwa są m.in. zdarzenia wypadkowe uczniów oraz liczba czynów karalnych popełnionych przez uczniów na terenie szkół. Narzędziem eliminacji zachowań agresywnych uczących się dzieci i młodzieży stać się miały kamery przemysłowe instalowane w obiektach szkolnych.

W ramach realizowanych badań nad poziomem bezpieczeństwa w środowisku szkolnym przeprowadzano ankietę i wywiady wśród wszystkich interesariuszy występujących w tym środowisku, wyniki których są wykorzystane w artykule. Jedno z pytań dotyczyło właśnie posiadania i funkcjonowania monitoringu wizyjnego. Ponadto w pracy uwzględniono wyniki z raportu Najwyższej Izby Kontroli, która w roku 2017 prowadziła w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych kontrolę stosowania systemów monitoringu wizyjnego.

W latach 2007-2009 wprowadzono w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych rządowy program pod nazwą „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach” na wniosek resortu – Ministerstwa Edukacji Narodowej – jako remedium na istotny wzrost zachowań agresywnych i przemoc występującą w szkołach i placówkach. Według statystyk Policji na terenie szkół w Polsce w roku 2012 zarejestrowano około 21 000 przestępstw. Podstawą podjęcia decyzji przez dyrektorów szkół do instalowania systemu monitoringu w budynkach szkolnych i placówkach szkolno-wychowawczych była liczba zjawisk patologicznych, takich jak kradzieże, wymuszenia, zastraszania, pobicia, dewastacja mienia szkolnego, palenie tytoniu, oraz potrzeba ograniczenia dostępu do szkół i placówek osobom nieuprawnionym¹. W pierwszych latach wprowadzania systemów wizyjnej kontroli w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych nie było prawnych uregulowań w tym zakresie, dopiero w roku 2018 do ustawy o prawie oświatowym wprowadzono art. 108a regulujący to zagadnienie. W związku z takim stanem prawnym i rzeczywistym funkcjonowaniem tych systemów w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych Najwyższa Izba Kontroli w roku 2017 poddała kontroli 28 szkół publicznych i 14 samorządowych. Ponadto kontrolujący pozyskiwali opinie i informacje o funkcjonowaniu tych szkolnych systemów monitoringu od 7000 szkół podstawowych i gimnazjów. Raport NIK został uzupełniony o wyniki z przeprowadzonych badań ankietowych wśród 1800 uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum oraz 1000 nauczycieli kontrolowanych szkół². W latach funkcjonowania programów „Bezpieczna Szkoła”, „Bezpieczna Szkoła+”, czyli 2010-2015, na terenie szkół i placówek wychowawczych odnotowano około 1000 zdarzeń, z których 60%

¹ *Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu wspierania w latach 2007-2009 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach”, [on-line:] <https://bip.men.gov.pl/dzialalnosc/c36-programyprojekty/sprawozdanie-z-realizacji-rzadowego-programu-wspierania-w-latach-2007-2009-organow-prowadzacych-w-zapewnieniu-bezpiecznych-warunkow-nauki-wychowania-i-opieki-w-publicznych-szkoach-i-placowkach-monitorin.html> – 9 VIII 2020.*

² M. Kochańska, P. Lizakowski, D. Skalski, *Systemy monitoringu wizyjnego jako zapewnienie bezpieczeństwa uczniów i podopiecznych w szkołach i placówkach*, „Pomorskie Forum Bezpieczeństwa” 2019, nr 1(6).

dotyczyło dewastacji mienia i kradzieży, a w celu ustalenia sprawców wykorzystano właśnie monitoring wizyjny³.

Dane statystyczne Policji z lat 2009-2012 dotyczące przestępczości i czynów karalnych zarejestrowanych w szkołach i placówkach wychowawczych prezentowane są w tabeli 1.

Tabela 1. Przestępczość w szkole i innych placówkach oświatowych w latach 2009-2012

Rodzaj przestępstwa lub czynu karalnego	2009	2010	2011	2012
Uszczerbek na zdrowiu	2208	2953	2613	1894
Udział w bójce lub pobiciu	1021	1307	1503	1533
Zgwałcenie	26	20	14	74
Kradzież cudzej rzeczy	2639	2778	2664	2793
Włamania	650	815	785	644
Przestępstwa rozbójnicze	3918	6221	7577	7024
Przestępstwa narkotykowe	433	520	669	800
Przestępstwa przeciwko funkcjonariuszowi publicznemu	2223	2810	2342	2329
– w tym naruszenie nietykalności cielesnej	212	276	246	254
łącznie (także inne przestępstwa, niewymienione wyżej)	21 040	26 197	28 019	24 794

Źródło: opracowanie własne. Dane dotyczą przestępstw popełnionych na terenie szkół podstawowych i gimnazjum, za: *Przestępczość w szkole i innych placówkach oświatowych*, [on-line:] <http://statystyka.Policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-w-szkole/50868,Przestepczosc-w-szkole-i-i-innych-placowkach-oswiatowych.html> – 10 XI 2020.

Za kryterium skuteczności wprowadzania do szkół i placówek szkolno-wychowawczych w Polsce systemów monitoringu wizyjnego przyjęto w artykule wskaźnik liczby wypadków uczniów, które zostały zarejestrowane w systemie sprawozdawczym oświaty. W tabeli 2 zostały przedstawione dane obejmujące zdarzenia z lat 2010-2018, uwzględniające informacje o zdarzeniach wypadkowych z podziałem ich na: wypadek ciężki, wypadek śmiertelny i wypadek inny z trzech lat szkolnych: 2010/2011, 2014/2015 i 2017/2018, a więc z okresu braku prawnych podstaw wprowadzania tych systemów do szkół i placówek szkolno-wychowawczych.

³ Za: *NIK o monitoringu w szkołach*, [on-line:] <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-monitoringu-w-szkolach.html> – 29 X 2018.

Tabela 2. Zestawienie wypadków uczniów w latach 2010–2018

2010/2011			2014/2015			2017/2018		
Wypadek			Wypadek			Wypadek		
ciężki	śmiertelny	inny	ciężki	śmiertelny	inny	ciężki	śmiertelny	inny
321	51	72839	162	10	70903	93	12	54174
Ogółem			Ogółem			Ogółem		
73 211			71 075			54 279		

Źródło: opracowano na podstawie GUS, System Informacji Oświatowej, Wypadki uczniów 2010/2011, 2014/2015, 2017/2018.

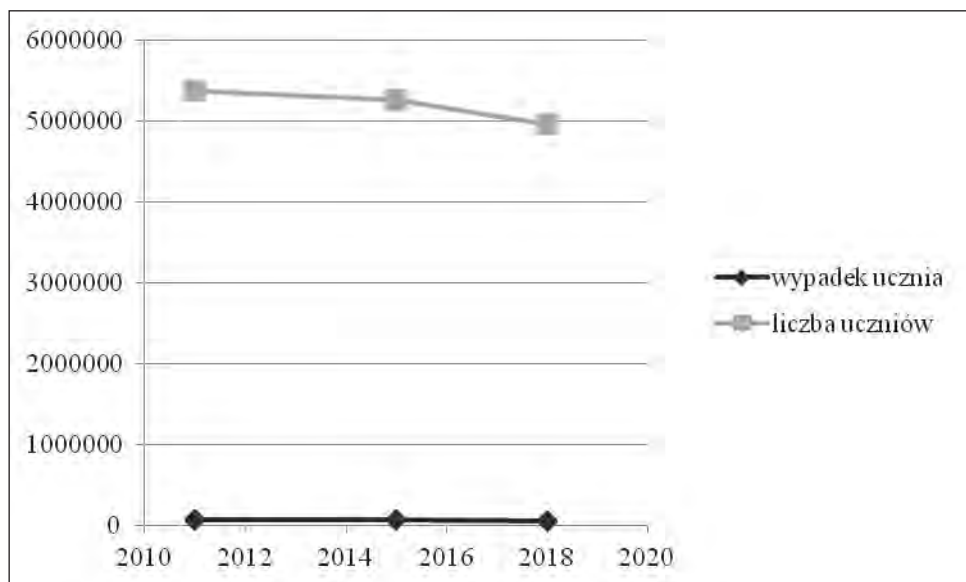
Autorka zadała pytanie: „Czy monitoring wizyjny zapewnia bezpieczeństwo w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych?”. W tym celu oprócz przedstawionego w tabeli 2 „wskaźnika liczbowego wypadków z udziałem uczniów” wprowadzono „wskaźnik wypadków na jednego ucznia” (tabela 3). Analizując dane zaprezentowane w tabelach 2 i 3, można odnieść wrażenie, że liczba zdarzeń wypadkowych uczniów oraz przestępstw i czynów karalnych popełnianych na terenie szkół i placówek szkolno-wychowawczych ma tendencję spadkową, co oznaczać może, że wprowadzany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w roku szkolnym 2012/2013 program edukacyjny pn. „Bezpieczna Szkoła” oraz program „Bezpieczna+” obowiązujący w latach 2015–2018 i rozwiązania techniczne w postaci zainstalowanych kamer i systemów monitoringu wizyjnego są skuteczne. Jednak „wskaźnik wypadków na jednego ucznia” w Polsce oparty na liczbie uczniów i liczbie zarejestrowanych zdarzeń wypadkowych utrzymuje się przez lata na tym samym poziomie, czyli oscyluje na poziomie od 1,4% do 1,1% (dane zawarte w tabeli 3 i zilustrowane na wykresie 1).

Tabela 3. Liczba wypadków uczniów w porównaniu z liczbą uczniów ogółem w latach 2011–2018

Liczba Okres	Rok	Rok	Rok
	2011	2015	2018
Liczba wypadków uczniów	73 211	71 075	54 279
Liczba uczniów	5 384 843	5 267 419	4 961 144
Wskaźnik wypadków na jednego ucznia	1,4%	0,6%	1,1%

Źródło: opracowano na podstawie System Informacji Oświatowej, Wypadki uczniów 2010/2011, 2014/2015, 2017/2018.

Wykres 1. Liczba wypadków uczniów na liczbę uczniów ogółem

Źródło: opracowano na podstawie: System Informacji Oświatowej, Wypadki uczniów 2010/2011, 2014/2015, 2017/2018.

MEN w monitoring wizyjny wyposażył 7882 szkół i placówek w całym kraju⁴ z 35 644 funkcjonujących ogółem w Polsce, przeznaczając na ten cel 108 588 380,53 zł⁵ (czyli około 14 000 zł na szkołę/placówkę). Oznacza to, że prawie co piąta szkoła/placówka posiada taki system.

W dokumentach kontrolerów NIK czytamy, że:

[...] po zainstalowaniu kamer zwiększył się w szkołach poziom bezpieczeństwa uczniów i pracowników; – świadomość bycia obserwowanym miała wpływ na zachowanie uczniów; – społeczność szkolna miała świadomość, że uczniowie łamiący przyjęte zasady są łatwiej rozpoznawalni; – dzięki monitoringowi rozwiązywane były sytuacje konfliktowe; – monitoring ułatwiał pracę Policji w wykrywaniu przestępstw; – zmniejszyły się akty wandalizmu zarówno wewnątrz szkoły, jak i na zewnątrz; – monitoring dał możliwość monitorowania pracy oraz wejść do szkoły osób trzecich i niepożądanych⁶.

⁴ Były to: szkoły, zespoły szkół oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, bursy, szkoły przy zakładach poprawczych i szkoły przy schroniskach dla nieletnich.

⁵ *Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu wspierania...*

⁶ NIK Delegatura w Krakowie, *Wystąpienie pokontrolne. Wykorzystanie monitoringu wizyjnego w szkołach i jego wpływ na bezpieczeństwo uczniów*, LKR.410.009.01.2016, P/16/076, s. 10.

Monitoring wizyjny pełni zatem funkcję prewencyjną i tak jest postrzegany przez decydentów i jego użytkowników, zwłaszcza kadre nauczycielską. Kontrolerzy NIK wykazali, że 81,4% pracowników kontrolowanych gimnazjów wskazało na skuteczność monitoringu wizyjnego w zapobieganiu występowaniu zdarzeń niepożądanych w szkole. Podobnie wypowiedziało się 70% pracowników z około 6000 szkół podstawowych, w których 95% badanych nauczycieli odpowiedziało, że szkolny monitoring był przydatny do ustalenia sprawców i odtworzenia przebiegu zdarzenia. Dla 84% respondentów jest skutecznym narzędziem pozwalającym zwalczyć problemy wychowawcze. W opinii 51% nauczycieli uczniowie w monitorowanych obszarach byli spokojniejsi, a 61% z nich uważa, że monitoring wymusza pożądane zachowania uczniów. Część nauczycieli uznała, że system monitoringu wizyjnego ma pozytywny wpływ na jakość ich pracy: 41% z nich czuje się bezpieczniej na dyżurach, a dla 55% jest pomocny w ustaleniu odpowiedzialności w przypadku jakiegokolwiek zdarzenia podczas dyżuru⁷.

W badaniach własnych stanu bezpieczeństwa w pomorskich szkołach dotyczących bezpieczeństwa uczniów w roku szkolnym 2013/2014 zadano respondentom pytanie:

Czy w Pana/Pani szkole/placówce wprowadzono w celu zwiększenia bezpieczeństwa:

- monitoring przemysłowy,
- agencję ochrony,
- pracownika z uprawnieniami,
- system zarządzania bezpieczeństwem,
- inne, jakie?

Pytanie to dotyczyło technicznych rozwiązań, które dyrektor szkoły lub organ prowadzący daną szkołę czy placówkę mógł zastosować w celu eliminacji i/lub ograniczania zidentyfikowanych zagrożeń w swoim środowisku pracy⁸. W 59% ankietowanych szkół zostały zainstalowane kamery (por. tabela 4) w miejscach newralgicznych, w których odnotowuje się najwięcej zdarzeń wypadkowych. Z badań własnych oraz na podstawie danych udostępnianych przez MEN wynika, że są to korytarze i szkolne boiska.

⁷ P. Wittich, *Monitoring wizyjny w szkołach: potrzebne są lepsze regulacje*, [on-line:] <https://aspolska.pl/monitoring-wizyjny-w-szkołach-potrzebne-sa-lepsze-regulacje> – 20 XII 2019.

⁸ M. Kochańska, *Komunikat z badań – Bezpieczna Szkoła*, [w:] *Holistyczna ocena bezpieczeństwa – aspekt współczesny*, red. nauk. M. Będźmirowski, J. Zawadzki, Wyższa Szkoła Bankowa, Gdańsk; CeDeWu, Warszawa 2014, s. 257–268.

Tabela 4. Środki zapobiegawcze zastosowane przez dyrektorów szkół i placówek w roku 2013/2014 w pomorskich szkołach⁹

Rodzaj środka zapobiegawczego	TAK	NIE
Monitoring przemysłowy	46	29
Agencja ochrony	14	64
Pracownik z uprawnieniami	3	75
System zarządzania bezpieczeństwem	3	75
Inne	12	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie prowadzonych badań.

W 2017 roku Dominika Majewska z internetowego portalu trójmiasto.pl w prowadzonej ankiecie na pytanie: „Czy uważasz, że szkolny monitoring wpływa korzystnie na bezpieczeństwo w szkołach?” uzyskała odpowiedzi od 239 osób, z których:

- 55% odpowiedziało: „Tak, a obecność kamer z pewnością wpływa na poziom bezpieczeństwa na szkolnych korytarzach”;
- 24% potwierdziło, z zastrzeżeniem, że powinien być instalowany tylko tam, gdzie rzeczywiście potrzebny jest dodatkowy nadzór;
- 10% uważa instalowanie systemów telewizji przemysłowej za zbędne, gdyż dawniej kamer nie było, a dzisiaj szkoły przypominają fortece¹⁰;
- 11% odpowiedziało, że nie powinno być ich w szkołach, to jawne naruszanie prywatności¹¹.

Ponadto według tego portalu uczniowie z Gdyni odpowiadali, że „w szkole czują się bezpiecznie, ale nie powiąza[li] tego z obecnością monitoringu wizyjnego”¹². Ta ostatnia opinia jest zgodna z wynikami kontroli NIK, z której wynika, że szkolne systemy CCTV mają ograniczony wpływ na zachowanie uczniów. Dla 15% uczniów obecność kamer zawsze ma wpływ na ich zachowanie, dla 35% już tylko czasami, a 48%

⁹ W badaniu wzięło udział: 78 placówek oświatowych, co stanowi około 11% wszystkich jednostek edukacyjnych w Regionie; a) 24 przedstawicieli kadry kierowniczej, b) 17 pracowników administracyjnych, c) 35 nauczycieli/nauczycielek d) 2 osoby, które nie zakwalifikowały siebie do żadnej z ww. grup.

¹⁰ Zdaniem autorki polska szkoła przypomina więzienia z systemem identyfikacji (smycze z identyfikatorami), systemem monitoringu wizyjnego (wg raportu NIK był on nawet instalowany w szkolnych łazienkach i szatniach), dozorem nauczycielskim w przerwach, zamykaniem drzwi budynku szkolnego i wprowadzeniem rejestracji osób wchodzących na teren szkoły czy placówki szkolno-wychowawczej. Szerzej w: M. Kochańska, *Bezpieczna szkoła – prawda czy mit?*, [on-line:] <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/14395> – 6 XI 2020.

¹¹ D. Majewska, „Wielki brat” w trójmiejskich szkołach. Monitoring daje poczucie bezpieczeństwa, ale czy jest skuteczny?, [on-line:] <https://dziecko.trojmiasto.pl/Wielki-brat-w-trojmiejskich-szkolach-Monitoring-daje-poczucie-bezpieczenstwa-ale-czy-jest-skuteczny-n111133.html#tri> – 6 XI 2020.

¹² *Ibidem*.

ankietowanych uczniów nie zwraca na nie uwagi¹³. Uczniowie nie wskazują kamer jako czynnika budującego ich poczucie bezpieczeństwa – tu kluczową rolę odgrywają przyjaźnie między uczniami (56% odpowiedzi), nauczyciele pełniący dyżury (54%) i dobry kontakt z wychowawcą (32%)¹⁴.

Zdaniem Związku Nauczycielstwa Polskiego należy skupić się na pracy z uczniem (co jest zbieżne z opiniami uczniów) oraz na wyposażaniu nauczycieli w nowe kwalifikacje i kompetencje:

Instalacja kamer to działania pozorne, a nie realna odpowiedź na problemy występujące w środowisku szkolnym. [...] monitoring wizyjny może mieć negatywny wpływ na klimat szkoły, którego budowanie jest celem programu. [...] Środki przeznaczone na ten cel można przeznaczyć na bardziej potrzebne działania. [...] Zwiększenie liczby zatrudnionych w szkołach nauczycieli pedagogów i psychologów z całą pewnością przyniesie bardziej pożądane efekty niż instalowanie urządzeń monitorujących¹⁵.

Podobnego zdania jest Katarzyna Hall¹⁶, która w rozmowie z autorką artykułu podkreślała ważność obecności w szkołach psychologów i pedagogów, których praca powinna wspierać nauczycieli w procesie edukacyjno-wychowawczym podopiecznych.

Dyskusja wokół instalowanych i funkcjonujących systemów monitoringu w przestrzeni publicznej wzmogła się z datą wprowadzenia w życie ustawy o ochronie danych osobowych¹⁷. Z raportu NIK wynika, że osoby prowadzące szkoły i placówki szkolno-wychowawcze nie dostosowały istniejących rozwiązań, w tym organizacyjno-prawnych, do obowiązującego nowego porządku prawnego, np. nie zgłosili swoich systemów CCTV Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych jako zbioru danych osobowych pozyskiwanego z monitoringu wizyjnego¹⁸. Jako przyczynę zaniechania obowiązku rejestracji zbioru obrazów uzyskanych przez system monitorujący, kwalifikowany przez prawo jako zbiór danych osobowych, podawali m.in. niejasność przepisów i brak wystarczającej wiedzy. Jednak w czasie prowadzonej kontroli przez NIK w 18 szkołach, w których stwierdzono naruszenie obowiązku rejestracji monitoringu jako zbioru danych osobowych, 13 z kontrolowanych podmiotów dopełniło tego obowiązku.

¹³ P. Wittich, *op. cit.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ Zarząd Główny Związku Nauczycieli Polskich w piśmie z dnia 25.08.2015 r. do Minister Edukacji Narodowej Joanny Kluzik-Rozstowskiej, [on-line:] https://panoptikon.org/sites/default/files/various-artykuly-w-skrocie/znzp_bezpieczna.pdf – 29 X 2016.

¹⁶ Katarzyna Hall – polska nauczycielka, działaczka oświatowa i społeczna, urzędniczka samorządowa, od 2007 do 2011 minister edukacji narodowej, posłanka na Sejm VII kadencji, aktualnie prezeska Stowarzyszenia Dobra Edukacja. Sopot, Polska.

¹⁷ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych, Dz. U. 2018, poz. 1000.

¹⁸ NIK o monitoringu w szkołach...

W roku 2018 nastąpiła nowelizacja prawa oświatowego poprzez dodanie do ustawy art. 108a, dotyczącego monitoringu, w brzmieniu:

[jeżeli – K.] jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa uczniów i pracowników lub ochrony mienia dyrektor szkoły lub placówki [...] może wprowadzić szczególny nadzór nad pomieszczeniami szkoły lub placówki lub terenem wokół szkoły lub placówki w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu (monitoring)¹⁹.

Przepisem tym uregulowano w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych organizację systemów CCTV w zakresie ich lokalizacji. Istotna wydaje się tutaj kategoria „szczególnego nadzoru” nad pomieszczeniami szkoły lub placówki lub terenem wokół szkoły lub placówki, powinien on bowiem również spełniać wymagania określone w innych przepisach prawa, a jego wprowadzenie musi być uzasadnione. Jeśli w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych miejscami uznanymi za niebezpieczne, w których dochodzi do przejawów agresji i łamania obowiązującego w obiekcie ładu i porządku (np. palenie papierosów, wymuszenia), są szkolne łazienki, to będzie tam można instalować kamery? Zdaniem autorki nie, gdyż rejestracja na nośnikach osób przebywających w tych pomieszczeniach narusza ich godność i dobra osobiste. Z kolei stosowanie technik uniemożliwiających rozpoznanie przebywających w tych pomieszczeniach osób będzie bardzo kosztowne. Udzieli tylko informacji, że „coś” miało miejsce, natomiast nie odpowie, „kto to uczynił”. Oznaczać to może, że będą powstawać nowe miejsca na terenie szkoły/placówki, które nie są objęte systemem monitoringu wizyjnego, a więc nastąpi typowe przeniesienie problemu w inną przestrzeń pozostającą poza kontrolą.

Raport NIK potwierdził prewencyjną funkcję monitoringu wizyjnego: 58% badanych uczniów uważa, że obecność kamer „wpłynęła na zmniejszenie liczby bójek w szkole, aż 59% ankietowanych uczniów zauważyło zmniejszenie się liczby kradzieży w szkole, wyłudzeń (46%) i zastraszén (43%). A 56% respondentów kontrolerów NIK zauważyło mniej graffiti na ścianach”²⁰. Inaczej odpowiadali uczniowie szkół, w których zainstalowana była tzw. telewizja przemysłowa CCTV: tylko 42% uczniów potwierdziło mniejszą liczbę bójek, 32% respondentów zauważyło mniej kradzieży, wyłudzeń – 18%, zastraszén – 21%, a 29% odpowiadających uczniów potwierdziło brak graffiti na ścianach.

Dane te potwierdzają powszechną opinię o podstawowej funkcji systemów monitoringu wizyjnego – funkcji prewencyjnej. Świadomość bycia obserwowanym, zareje-

¹⁹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, Dz. U. 2017, poz. 59, tj. Dz. U. 2018, poz. 996 z późn. zm.

²⁰ NIK Delegatura w Krakowie, *op. cit.*

strowanym na nośniku informacji, a przede wszystkim rozpoznaniem w powszechnej opinii zmniejsza ryzyko popełnienia czynu karalnego czy przestępstwa. Jednak dane statystyczne nie potwierdzają tego.

Z lektury raportu NIK wynika jeszcze jedna bardzo istotna kwestia. Prowadzone przez upoważnione organy nadzoru pedagogicznego i finansowego kontrole w zakresie bezpieczeństwa uczniów i podopiecznych nie obejmowały funkcjonujących w szkołach systemów monitoringu wizyjnego, ich stanu technicznego i sposobu organizacji zapewniających realizację stawianych celów²¹. Wydawano publiczne pieniądze bez weryfikacji ich skutecznego oddziaływania²²! Upoważnione instytucje w latach 2010–2015 wprowadziły do realizacji przez szkoły cztery rodzaje arkuszy ewaluacyjnych: w roku szkolnym 2011/2012 i 2012/2013 dyrektorzy szkół wypełnili arkusz pn.: *Monitorowanie zapewnienia bezpieczeństwa uczniom w szkole*, w roku 2013 i 2014 ankietę: *Bezpieczeństwo w szkole*. Ich efektem było zidentyfikowanie miejsc, w których uczniowie i podopieczni przebywają najczęściej, oraz uchwycenie sytuacji dewastacji mienia szkolnego²³. Informacje uzyskane w ten sposób utwierdzają decydentów, że wprowadzenie systemu monitoringu wizyjnego w szkole i placówce szkolno-wychowawczej spełnia funkcję środka prewencji i profilaktyki.

Słabością istniejących systemów CTTV jest brak funkcji interwencyjnej, czyli bezpośredniego nadzoru przestrzeni objętej kontrolą kamer. Sama obecność kamery, jak pokazują przytaczane powyżej dane, nie przyczynia się do zmniejszenia incydentów niepożądanych na terenie obiektów szkolnych. Funkcja interwencyjna jest wypełniona wtedy, kiedy system szkolnego monitoringu podłączony jest do miejskiego systemu monitoringu (tak jak w Bydgoszczy). Interwencja następuje w czasie rzeczywistym zaistnienia niepożądanego zdarzenia, a nie *post factum*, jak ma to miejsce teraz. Podobnego zdania są kontrolerzy NIK²⁴ i autorka tekstu.

Wnioski

Samo wprowadzenie do szkół i placówek szkolno-wychowawczych systemów monitoringu wizyjnego oraz uregulowanie ich funkcjonowania w obowiązujących przepisach prawa oświatowego nie dają możliwości jednoznacznej odpowiedzi twierdzącej na postawione w artykule pytanie: „Czy monitoring wizyjny zapewnia bezpieczeństwo

²¹ *Ibidem*.

²² M. Kochańska, P. Lizakowski, D. Skalski, *op. cit.*

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych?”. Z przytaczanych badań prowadzonych przez kontrolerów NIK, raportów ewaluacyjnych szkół i placówek szkolno-wychowawczych, badań własnych autorki wynika, że kadry zarządzająca i dydaktyczna uważają, że zainstalowane kamery wpływają mobilizująco na uczniów, wymuszając na nich poprawne zachowania. Ponadto sama świadomość ich zamontowania zwiększa bezpieczeństwo osób przebywających na terenie szkoły i w najbliższym otoczeniu oraz zmniejsza rozmiar zjawisk patologicznych w środowisku szkolnym (kradzieży, wymuszeń, zastraszzeń, pobić, dewastacji mienia szkolnego, palenia tytoniu), przede wszystkim zaś ogranicza dostęp do szkół i placówek osobom nieuprawnionym²⁵. Natomiast już sami uczniowie nie podzielają tej opinii, zwracając się bardziej ku poprawie relacji między uczniami i nauczycielami, czyli pracy w sferze psychologicznej i pedagogicznej w szkołach i placówkach szkolno-wychowawczych. Oznacza to, że sam fakt instalowania systemów CTTV nie zastąpi pracy dydaktycznej w sferze zapewniania bezpieczeństwa uczniom i pracownikom szkoły i placówki szkolno-wychowawczej. Odpowiedź na zadane pytanie pozostaje kwestią otwartą i potwierdza sens prowadzenia dalszych badań nad bezpieczeństwem w środowisku szkolnym.

Bibliografia

- Balicki A., Pyter M., *Prawo oświatowe*, C. H. Beck, Warszawa 2011, *Skrypty Becka*.
- Beccaria C., *O przestępstwach i karach*, tłum. E. S. Rappaport, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015.
- GUS, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2016/2017*, Warszawa 2017.
- Kochańska M., *Bezpieczna szkoła – prawda czy mit?*, [on-line:] <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/14395>.
- Kochańska M., *Komunikat z badań – Bezpieczna Szkoła*, red. nauk. M. Będźmirowski, J. Zawadzki, [w:] *Holistyczna ocena bezpieczeństwa – aspekt współczesny*, Wyższa Szkoła Bankowa, Gdańsk; CeDeWu, Warszawa 2014.
- Kochańska M., Lizakowski P., Skalski D., *Systemy monitoringu wizyjnego jako zapewnienie bezpieczeństwa uczniów i podopiecznych w szkołach i placówkach*, „Pomorskie Forum Bezpieczeństwa” 2019, nr 1(6).
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.
- Majewska D., „Wielki brat” w trójmiejskich szkołach. Monitoring daje poczucie bezpieczeństwa, ale czy jest skuteczny?, [on-line:] <https://dziecko.trojmiasto.pl/Wielki-brat-w-trojmiejskich-szkolach-Monitoring-daje-poczucie-bezpieczenstwa-ale-czy-jest-skuteczny-n11133.html#tri>.

²⁵ Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu wspierania...

- Materiały adresowane do dyrektorów szkół i placówek, kadry pedagogicznej, rodziców oraz organów prowadzących szkoły i placówki przygotowane przez Departament Zwiększania Szans Edukacyjnych Ministerstwa Edukacji Narodowej, Warszawa, sierpień 2012.
- Monitoring wizyjny*, [on-line:] <https://panoptykon.org/monitoring-wizyjny>.
- NIK Delegatura w Krakowie, *Wystąpienie pokontrolne. Wykorzystanie monitoringu wizyjnego w szkołach i jego wpływ na bezpieczeństwo uczniów*, LKR.410.009.01.2016, P/16/076.
- NIK o monitoringu w szkołach, [on-line:] <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-monitoringu-w-szkolach.html>.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2007 r. w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach*, Dz. U. 2007, nr 163, poz. 1155.
- Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu wspierania w latach 2007–2009 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach „Monitoring wizyjny w szkołach i placówkach”*, [on-line:] <https://bip.men.gov.pl/dzialalnosc/c36-programyprojekty/sprawozdanie-z-realizacji-rzadowego-programu-wspierania-w-latach-2007-2009-organow-prowadzacych-w-zapewnieniu-bezpiecznych-warunkow-nauki-wychowania-i-opieki-w-publicznych-szkoach-i-placowkach-monitorin.html>.
- Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich RP Janusza Kochanowskiego z dn. 15.02.2010 r. RPO -570717-I/07/AB do Minister Edukacji Narodowej Katarzyny Hall, [on-line:] <https://www.rpo.gov.pl/pliki/12663219000.pdf>.
- Telewizja przemysłowa*, [on-line:] https://pl.wikipedia.org/wiki/Telewizja_przemys%C5%82owa.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe*, Dz. U. 2017, poz. 59, tj. Dz. U. 2018, poz. 996 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych*, Dz. U. 2018, poz. 1000.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela*, Dz. U. 2016, poz. 1379.
- Waszkiewicz P., *Wielki Brat. Rok 2010. Systemy monitoringu wizyjnego – aspekty kryminalistyczne, kryminologiczne i prawne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Wittich P., *Monitoring wizyjny w szkołach: potrzebne są lepsze regulacje*, [on-line:] <https://aspolska.pl/monitoring-wizyjny-w-szkolach-potrzebne-sa-lepsze-regulacje>.
- Zakład Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w piśmie do Sekretarza Stanu w MEN Urszuli Augustyn z dnia 21.05.2015 r., [on-line:] https://panoptykon.org/sites/default/files/stanowiska/men_uwagi_do_rozporzadzenia.pdf.
- Załącznik do uchwały nr 130/2014 Rady Ministrów z dnia 8 lipca 2014 r.
- Załącznik do uchwały nr 89/2015 Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 2015 r.
- Zarząd Główny Związku Nauczycieli Polskich w piśmie z dnia 25.08.2015 r. do Minister Edukacji Narodowej Joanny Kluzik-Rozstowskiej, [on-line:] https://panoptykon.org/sites/default/files/various-artykuly-w-skrocie/znz_bezpieczna.pdf.

Książka dotyczy problematyki bezpieczeństwa narodowego, analizowanego przez pryzmat systemów, z uwzględnieniem wymiaru lokalnego i państwowego. To zbiór kilkunastu artykułów naukowych, przygotowanych przez specjalistów prowadzących badania w zakresie współczesnego bezpieczeństwa państwa. W publikacji zostały przedstawione najnowsze wyniki badań, dotyczące zróżnicowanych czynników wpływających na zagadnienia bezpieczeństwa, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ogólnym systemu bezpieczeństwa narodowego.

<https://akademicka.pl>

